

**VILNIAUS UNIVERSITETO DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS
(Bendrauniversitetinis dalykas)**

Mokslo sritis/ys, kryptis/ys (kodai)	Medicina ir sveikatos mokslai (M 000); Medicina (M 001); Odontologija (M 002); Visuomenės sveikata (M 004) Gamtos mokslai (N 000): Biologija (N 010); Ekologija ir aplinkotyra (N 012) Socialiniai mokslai (S 000): Sociologija (S 005); Psichologija (S 006); Edukologija (S 007); Teisė (S 001) Humanitariniai mokslai (H 000): Filosofija (H 001)			
Fakultetas, Institutas, Katedra /Klinika	Medicinos fakultetas Sveikatos mokslų institutas Sveikatos etikos, teisės ir istorijos centras			
Dalyko pavadinimas (ECTS kreditai, val.)	Bioetika 8 kreditai (216 val.)			
Dalyko studijų būdas	Paskaitos	Seminarai	Konsultacijos	Individualus darbas
ECTS kreditai	0,5	-	0,5	7
Dalyko vertinimo būdas (vertinama 10 balų sistemoje)	Egzaminas žodžiu, pateikiami 2 klausimai. Vertinimo sistema: 10 (puikiai): puikios, išskirtinės žinios ir gebėjimai. 9 (labai gerai): tvirtos, geros žinios ir gebėjimai. 8 (gerai): geresnės nei vidutinės žinios ir gebėjimai. 7 (vidutiniškai): vidutinės žinios ir gebėjimai, yra neesminių klaidų. 6 (patenkinamai): žinios ir gebėjimai (igūdžiai) žemesni nei vidutiniai, yra klaidų 5 (silpnai): žinios ir gebėjimai (igūdžiai) tenkina minimalius reikalavimus. 4, 3, 2, 1 (nepatenkinamai): netenkinami minimalūs reikalavimai.			
DALYKO KURSO TIKSLAS				
1. Supažindinti studentus su bioetikos problematika ir skirtingomis bioetikos problemų vertybinėmis interpretacijomis. 2. Suteikti žinių apie svarbiausius tarptautinius ir nacionalinius norminius dokumentus, reglamentuojančius skirtingas bioetikos sritis. 3. Išugdyti gebėjimą kritiškai vertinti bei taikyti įgytąsias žinias bei argumentuotai suformuluoti savo poziciją įvairių bioetinių klausimų atžvilgiu.				
PAGRINDINĖS DALYKO TEMOS				
<p>1. Bioetika ir jos susiformavimo prielaidos. Istorinė medicinos etikos principų raida: tradicinė ir šiuolaikinė paradigma. Bioetikos tarpdalykiškumas ir metodologija. Bioetika kaip taikomosios ir profesinės etikos sritis: normatyvinės, deskriptyvinės, metaetikos reikšmė sprendžiant bioetikos problemas. Principų metodas, kazuistika, naratyvinė ir feministinė bioetika.</p> <p>2. Skirtingos sveikatos bei ligos sampratos ir jų etinės implikacijos. Natūralistinės ir normatyvinės ligos ir sveikatos koncepcijos. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) sveikatos samprata ir jos kritinis vertinimas. Medikalizacija ir žmogaus gebėjimų gerinimas chirurginiais ar medikamentiniais metodais nesant medicininių indikacijų.</p>				

3. Informuoto asmens sutikimo doktrina ir privatumo apsauga. Pacientas kaip asmuo ir sprendimų partneris. Paciento teisė į informaciją ir „teisė nežinoti“, informacijos apie pacientą apsauga. Prievartinė hospitalizacija ir gydymas. Privatumo ir konfidencialumo principai bei jų taikymo ypatumai. Naujų biomedicinos technologijų etiniai iššūkiai: e. medicina, dirbtinis intelektas, mobiliosios aplikacijos.

4. Žmogaus gyvybės pradžios etinės dilemos. Moralinis embriono statusas. Pagalbinio apvaisinimo etiniai aspektai: lytinių ląstelių donorystė, perteklinių embrionų problema, pakaitinė motinystė. Prenatalinės diagnostikos etinės problemos. Nėštumo nutraukimo etinės kolizijos.

5. Gyvenimo pabaigos etiniai sprendimai. Epidemiologiniai mirtingumo pokyčiai bei mirties kultūrinio konteksto kaita šiuolaikinėje visuomenėje. Skirtingi medicininiai gyvenimo pabaigos sprendimai: eutanazija, savižudybė su pagalba, nuskausminamųjų preparatų perdozavimas, gyvybę pratęsiančių priemonių netaikymas, paciento teisė atsisakyti gydymo ar gaivinimo, labai neišnešiotų naujagimių gaivinimas.

6. Genetikos etiniai klausimai. Eugenika: istoriniai aspektai ir etinis vertinimas. „Reprodukcinis“ ir „terapinis“ klonavimas. Genetinis testavimas sveikatos, kilmės (ancestry) ir draudimo tikslais. Laisvai platinami genetiniai testai, „atsitiktinių“ radinių problema atliekant genetinius tyrimus. Žmogaus genomo redagavimo etiniai aspektai: somatinių ir gemalinių ląstelių genomo redagavimas.

7. Žmogaus audinių ir organų transplantacijos etinės problemos. Žmogaus mirties sampratos kismas: tradicinė mirties samprata ir žmogaus smegenų mirtis, jų reikšmė transplantologijos raidai. Išreikšto ir numanomo sutikimo modeliai. Komercionalizavimo problema. Donoro ir recipiento konfidencialumo apsauga. Teisingo audinių ir organų skirstymo kriterijai. Neplakančios širdies donorystės etinės problemos.

8. Mokslinių tyrimų su žmonėmis etinės problemos. Biomedicininis tyrimų etikos ištakos, istorinė raida ir pagrindiniai tarptautiniai dokumentai. Biomedicininio tyrimo, medicinos praktikos bei „eksperimentinio gydymo“ skirtis. Skirtingi mokslinių tyrimų su žmonėmis tipai ir jų etiniai ypatumai. Biomedicininis tyrimų etikos principų taikymo problemos. Mokslinių tyrimų su žmonėmis etinė priežiūra.

9. Socialinis teisingumas ir sveikatos priežiūra. Nepakankamų sveikatos priežiūros resursų skirstymo svarba šiuolaikinėje visuomenėje. Skirstomojo teisingumo teorinės nuostatos (egalitarizmas, libertarizmas, utilitarizmas, komunitarizmas) ir jų taikymas skirtinguose sveikatos resursų skirstymo lygmenyse.

10. Bioetikos ribų išplėtimas: aplinkosauga, genetiškai modifikuoti augalai ir gyvūnai.

Aplinkosauginė (environmental) etika: klimato kaitos ir bioįvairovės išsaugojimo etiniai aspektai. Gyvūnų etika (animal ethics): moksliniai tyrimai su gyvūnais, gyvūnų klonavimas ir genomo redagavimas (laukinių ir ūkinių). Augalų genomo redagavimas; diskusijos dėl genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) definicijos.

SVARBIAUSIA REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

1. Chadwick RF. Bioethics, *Encyclopedia Britannica*, (Invalid Date), <https://www.britannica.com/topic/bioethics> . Accessed 4 April 2022.
2. Flynn J. Theory and Bioethics, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Spring **2021** Edition), Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/spr2021/entries/theory-bioethics/>
3. Nordenfelt L. The concepts of health and illness revisited. *Med. Health Care Philos.* **2007**, *10*, 5–10. DOI 10.1007/s11019-006-9017-3
4. Lekstutienė, J; Holm, S; Gefenas, E. Biobanks and individual health related findings: from an obstacle to an incentive. *Sci Eng Ethics* **2021**, *27(4)*, 1-16.

DOI: [10.1007/s11948-021-00330-9](https://doi.org/10.1007/s11948-021-00330-9).

<https://link.springer.com/article/10.1007/s11948-021-00330-9#citeas>

5. Rigby, MJ. Ethical dimension of using artificial intelligence in health care. *AMA J Ethics* **2019**, 21(2), E121-124. doi: 10.1001/amajethics.2019.121.
<https://journalofethics.ama-assn.org/article/ethical-dimensions-using-artificial-intelligence-health-care/2019-02>
6. Lucivero, F; Jongsma KR. A mobile revolution for healthcare? Setting the agenda for bioethics. *J Med Ethics* **2018**, 44(10), 685-689.
<https://jme.bmj.com/content/44/10/685.abstract>
7. Wickremsinhe. Global mental health should engage with the ethics of involuntary admission. *Int J Ment Health Syst* **2021**, 15, 20.
<https://doi.org/10.1186/s13033-021-00448-0>
<https://ijmhs.biomedcentral.com/articles/10.1186/s13033-021-00448-0#citeas>
8. Europos mokslinių tyrimų etikos vadovėlis. Europos Komisija, **2010**.
https://www.smi.mf.vu.lt/application/files/2316/4975/0114/European_Textbook_on_Ethics_in_Research-Lithuanian.pdf
9. Encyclopedia of Global Bioethics, Springer Science+Business Media Dordrecht, **2015**. <https://link.springer.com/referencework/10.1007/978-3-319-05544-2>
10. ten Have, HAMJ; ter Meulen, RHJ; van Leeuwen E. *Medicinos etika*. Vilnius: Charibdė, **2003**.
11. Van der Heide, A; van Delden, JJM; Onwuteaka-Philipsen, BD. End-of-life decisions in the Netherlands over 25 years. *N Engl J. Med* **2017**, 377, 492-494.
https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMc1705630?url_ver=Z39.88-2003&rfr_id=ori:rid:crossref.org&rfr_dat=cr_pub%20%20pubmed
12. Allyse M; Robinson D; Ferber M; Sharp R. Direct-to-Consumer Testing 2.0: Emerging Models of Direct-to-Consumer Genetic Testing. *Mayo Clin Proc* **2018**, 93(1),113-120. <https://doi.org/10.1016/j.mayocp.2017.11.001>
13. Nuffield Council on Bioethics. Genome editing and human reproduction: social and ethical issues, **2018**.
<https://www.nuffieldbioethics.org/assets/pdfs/Genome-editing-and-human-reproduction-short-guide.pdf>
<https://www.nuffieldbioethics.org/publications/genome-editing-and-human-reproduction>
14. Dalal, AR. Philosophy on organ donation: review of ethical facets. *World J Transplant* **2015**, 5(2), 44-51.
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4478599/>
15. European Group on Ethics in Science and New Technologies. Ethics of genome editing. **2021**.
https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/research_and_innovation/ege/ege_et_hics_of_genome_editing-opinion_publication.pdf

KONSULTUOJANTYS DĒSTYTOJAI

1. [Koordinuojantis dėstytojas](#): Eugenijus Gefenas (prof. dr.)

2. Aistė Bartkienė (dr.)

3. Asta Čekanauskaitė (dr.)

4. Margarita Poškutė (dr.)

PATVIRTINTA:

Vilniaus universiteto Medicinos ir sveikatos mokslų Doktorantūros mokyklos Tarybos posėdyje 2022 m. birželio mėn. 15 d.

Tarybos pirmininkė prof. Janina Tutkuvienė